

Петар М. Илић¹⁹⁰

Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
Факултет уметности у Приштини – Звечану

ОСВРТ НА ПРВЕ ИНСТРУКТИВНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ НАМЕЊЕНЕ ПОЧЕТНОЈ НАСТАВИ КЛАВИРА

Сажетак: У овом раду се разматра дидактичко-методички садржај првих инструктивних публикација на српском језику које су биле намењене почетној настави клавира. Реч је о следећим публикацијама: збирка композиција за клавир Роберта Толингера *Слике и прилике из дечијег живота и Младост радост* (1886), приручник Исидора Бајића *Клавир и учење клавира* (1903) и уџбеник Данице Крстић *Школа за клавир* (1911). Поменуће публикације се не налазе на списку актуелног наставног плана и програма за почетну наставу клавира. Не помињу се ни као предложена литература за предмет *Методика наставе клавира* који похађају студенти основних академских студија на смеру *Клавир*. Циљ овог рада је да се истакне вредност поменуће наставне литературе која припада историјској и педагошкој заоставштини српског народа. Поред тога, намера је да се утврде и конкретни дидактичко-методички елементи у овим публикацијама који би могли бити применљиви и у савременим музичко-образовним токовима.

Кључне речи: инструктивне публикације, дидактичко-методичке вредности, методика наставе клавира.

УВОД

У овом раду се разматра садржај и дидактичко-методичка вредност и актуелност првих инструктивних публикација на српском језику које су намењене почетној настави клавира. Реч је о следећим публикацијама: збирка композиција за клавир Роберта Толингера *Слике и прилике из дечијег живота и Младост радост* (1886), приручник Исидора Бајића *Клавир и учење клавира* (1903) и уџбеник Данице Крстић *Школа за клавир* (1911). Ово су три различите наставне публикације (збирка клавирских композиција, приручник, уџбеник) које су осмишљене са истим образовним циљем. Намера њихових аутора је била да се помогне и олакша почетни период изучавања свирања клавира. Зато је циљ овог рада да се истакне вредност поменуће наставне литературе која припада

¹⁹⁰petar.ilic@pr.ac.rs

историјској и педагошкој заоставштини српског народа. Поред тога, намера је да се укаже и на конкретне дидактичко-методичке елементе у овим публикацијама, који би могли бити применљиви и у савременим музичко-образовним токовима.

Дидактичко-методичка остварења Толингера, Бајића и Крстићеве се не налазе на списку актуелног наставног плана и програма за почетну наставу клавира (Наставни план и програм основног музичког образовања, „Службени гласник РС” број 72/09, 61). Клавирски полазници их не проучавају на првим часовима клавира. Не помињу се ни као предложена литература за предмет Методика наставе клавира, који похађају студенти основних студија на смеру Клавир. Овај податак је значајан када се узме у обзир да је период систематског подучавања вештинама свирања клавира у нашој земљи дужи тек мало више од једног века. Увидом у дидактичко-методичку вредност прве литературе за почетну наставу клавира, овај рад има за циљ „да пренесе поруку, да остави потомству записана схватања, ставове и искуства“ (Миловановић 2019: 187) српских музичких методичара са краја XIX и почетком XX века. То би могло да дефинише још један значајан аргумент зашто би ове заборављене публикације требало да се поставе у оквире студиозног, научног разматрања.

ТЕОРИЈСКИ ДЕО

Ивана Дробни (2008) пише да „од прапочетка наставе клавира у Србији (у кући лекара Вите Ромите из Шапца), преко Шпачековог Женског и Церманкиног завода, у којем је предавао Јосиф Маринковић, Више музичке школе Тоше Андрејевића и Карла Глика (која је трајала само годину дана), Више женске школе, па све до оснивања Српске музичке школе, педагогија овог инструмента (клавира, прим. аут.), била је далеко мање распрострањена у односу (у то доба) на преовлађујућу виолину. Мада је релативно велики број стваралаца од средине деветнаестог и почетком двадесетог века компоновао дела за клавир, прва инструктивна литература (на српском говорном подручју), намењена почетницима, настала је у тадашњој Аустроугарској, а њен аутор је (...) Роберт Толингер. *Слике и прилике из дечијег живота – 32 комадића у обиму од пет гласова*,¹⁹¹ заступљеним тоналитетима до пет предзнака“ (Дробни 2008: 18) и „поступно градуинираним музичко-техничким елементима.“ (Katunas 2004: 54) „*Младост-радост, стручак српских попевака за гласовир у две руке* представљају пионирске подухвате и 'први вредан допринос инструктивној педагошкој литератури за почетнике на нашем тлу, после чега следи Бајићев *Клавир и учење клавира* (Katunas 2004: 54–60).’ У односу на западне токове, наша

---

¹⁹¹[...] што недвосмислено указује да су конципирани у такозваној петопрсној формули (Дробни 2008:18).

клавирска музика (а самим тим и педагогија, прим. аут.) рађа се с великим закашњењем од скоро двеста година“ (Дробни 2008: 18). Иако је настао након Толингерове збирке и Бајићевог приручника, клавирски уџбеник Данице Крстић представља званично први уџбеник за клавирске полазнике на српском језику. Његова наставна актуелност у савременим образовним условима је детаљно приказана у дисертацији „Дидактичко-методичка вредност уџбеника *Школа за клавир* Данице Крстић”.¹⁹² Поред Толингера и Бајића, Даница Крстић постаје један од првих аутора литературе која је учврстила пут ка развоју клавирске методике у Србији.

ЗБИРКЕ КОМПОЗИЦИЈЕ РОБЕРТА ТОЛИНГЕРА

Роберт Толингер (Robert Tollinger) је рођен 1859. године у Хлубоку (чеш. *Hluboká*) на Влтави (чеш. *Vltava*) код Чешких Буђејовица (чеш. *České Budějovice*, нем. *Budweis*), у Краљевини Бохемији (*Bohemia*), у Аустроугарској, а умро је 1911. у Шапцу. Био је челиста, композитор и хоровађа. После успешно завршених шестогодишњих студија на Конзерваторијуму у Прагу (чеш. *Praha*), обрео се као двадесетогодишњак, марта месеца 1880. у Великој Кикинди (Роровић Млађеновић без године објављивања).¹⁹³ Доласком на ове просторе, Толингер почиње педагошку делатност и саставља прве инструктивне збирке, намењене клавирским почетницима. Тиме постаје зачетник музичке, клавирске литературе за најмлађе у српској музици. Сматрао је да је сам почетак бављења музиком веома важан моменат, да деци треба на њима приступачан и прихватљив начин пружити и обезбедити литературу, уз помоћ које би се они систематично развијали и усавршавали (Роровић Млађеновић). Године 1886, у другом броју часописа за музику *Гудало*¹⁹⁴, објављене су његове две дечје збирке – *Слике и прилике из дечијег живота* и *Младост радост*. Збирке су штампане у Панчеву у штампарији *Наклада књижаре браће Јовановић*.

СЛИКЕ И ПРИЛИКЕ ИЗ ДЕЧИЈИХ ЖИВОТА

Толингерова збирка *Слике и прилике из дечијег живота*, као званично прва клавирска збирка на нашим просторима која је имала педагошку намену, по мишљењу Катунца, у много чему је пионирска (Катунас 2004: 54). Као први вредан допринос инструктивно-педагошкој литератури за почетнике, она садржи – како бележи аутор на партитури – „32 комадића у обиму од пет гласова”. Ради се заправо о примени неизбежне петопрсне мотивске фигуре, која се кроз збирку све сложеније

¹⁹²Дисертација одбрањена на Академији умјетности Универзитета Слобомир у Бијелини 2016, аутор Петар Илић.

¹⁹³Роровић Млађеновић, назив сајта https://www.rastko.rs/muzika/tpopovic_tolinger.html прегледано дана 18. 12. 2016.

¹⁹⁴Часопис је издавало Певачко друштво *Гусле* из Велике Кикинде. Издато је укупно десет бројева (према Роровић Млађеновић).

обрађује (до тоналитета са пет предзнака). Лепа поступност у градирању фактуре, привлачни програмски елементи, прегледност минијатурног облика, ништа сувишно што би превазилазило могућност малишана (Katunas 2004: 54). Као врстан познавалац првих клавирских публикација на овим просторима, Катунац запажа да је ова збирка „права музика о деци и за децу, најближа Шумановој поетици *Албум за младе (Album für die Jugend, op. 68)*, мада скромнија у хармонском и мелодијском смислу. Ово мноштво утисака је тако срећно поређано да целина дочарава читав један дечији дан” (Katunas 2004: 54). Комади су груписани у три дела: у првом делу се музичким изражајним елементима дочаравају дечје животне ситуације као и свет из дечје маште – *игра, шетња, молитва, мајчина прича, мали јахач, хитри ловци, разбибрига...* У другом делу се описују догађања на дан ђурђевданске славе, а трећи део је означен натписом *Код куће* и представља спремање за починак. Сваки од ових једноставнијих комада писан је у обиму од само пет тонова и за непомичан положај руку. Ови претежно двогласни комади најчешће су писани у облику само једне реченице или периода, мада има и оних чија је форма прелазни облик дводелне песме, дводелна или троделна песма. Поступност у савлађивању свих неопходних елемената клавирске технике и основних музичких појмова, као и специфична животност којим вежбице одишу, а која је постигнута коришћењем минималних средстава – у уским границама тонског обима, представља највећу вредност поменуте збирке¹⁹⁵, закључује Поповић Млађеновић.

МЛАДОСТ РАДОСТ

Збирка *Младост радост* (опус 9) сачињена је са карактеристичном поруком „ради вежбања у предавању на гласовиру напреднијим ученицима” (Толингер 1886: 1). Захтеви су сложенији, обим комада већи, садржина усклађена са стиховима из дечјих песмарица (који се налазе уз програмски наслов пред сваком композицијом) (Katunas 2004: 54). Као клавирско дело које испуњава педагошку намену, сачињено је од мањег броја (12) композиционо и техничких сложенијих минијатура намењених напреднијим ученицима. Поповић Млађеновић примећује да је музички ток свих дванаест комада, музичких слика, много слободнији и развијенији. Хармонија се обогаћује употребом модулација, вантоналних акорада, нешто сложенијим везама и обртима, а облик минијатура (повремено условљен текстом и фолклорним елементима), креће се и до прелазног облика троделне и сложене песме. Италијанске ознаке за темпо, динамику и агогику, Толингер, као и у претходној збирци, преводи на српски језик углавном веома тачно (Popović Mladenović). Ширином концепције и избором сложенијих техничких задатака издваја се *Пастирска песма*, комад зреле пијанистичке фактуре који би лако опстао

---

¹⁹⁵Popović Mladenović, www.rastko.rs/muzika/tpopovic_tolinger.html прегледано дана 18. 2. 2016.

у збиркама европских стваралаца у то време (Katunac 2004: 54), што додатно указује на вредност Толингерових минијатура намењених клавирским почетницима.

Како тврди Јеремић Молнар, Толингер је први музички педагог који је сопствене композиције наменио подучавању клавирских почетника и у потпуности их прилагодио узрасту и инструменталном нивоу будућих корисника. Иако их је у музичком и техничком погледу свео на очекивани употребни, практични ниво, није жртвовао њихову вредност, нити своју стваралачку замисао. Композитор је најмлађим извођачима представио једноставан музички садржај заснован на мелодијама чији обим не прелази интервал квинте; на доследној двогласној фактури, чије се деонице изводе непомичним положајем руке и фиксираним, на почетку сваког сажетог комада, одређеним прсторедом (по принципу сваки прст по један тон) и хармонији без модулација којом доминирају акорди на главним ступњевима.¹⁹⁶ Толингер се потрудио да ниједан аспект музичког језика не превазиђе моћи малог извођача, нити, што је битније, ниво његовог разумевања музике. Омогућио је најмлађима да процес стицања првог музичког знања савлађује путем музичких илустрација, сцена и слика из њиховог свакодневног живота и непосредне околине (Јеремић Молнар 2006:122), што је значајан предуслов за успешно прихватање музичких лекција.

КЛАВИРСКИ ПРИРУЧНИК ИСИДОРА БАЈИЋА

Упоредо са чешким музичарима, као првим клавирским педагозима на овим просторима, деловао је и српски педагог, уметник, пијаниста, војвођански музичар Исидор Бајић. Рођен је у Кули 1878, а преминуо у Новом Саду 1915. Оливера Ђурић (2003) пише да је Бајић припадао плејади српских композитора која је била посвећена подизању музичке културе у Војводини. Прво музичко образовање стекао у новосадској Српској гимназији код професора Јована Грчића. После матуре, одлази у Будимпешту да студира права по жељи оца. Међутим, Исидор се уписује на Музичку академију, где учи композицију код Ханса Хеслера (Hans Hessler). Бајић 1901. завршава студије и враћа се у Нови Сад, где ради као професор музике у гимназији коју је завршио. Изузетно је заинтересован за квалитет музичког живота у Новом Саду; Исидор Бајић 1903. оснива *Српски музички лист* и покреће нотну едицију *Српска музичка библиотека*, која објављује његова дела и дела других српских аутора; музичку школу оснива 1909, диригује хоровима, сарађује са *Летописом матице српске*, за своје ученике пише уџбенике *Теорија нотног певања* и *Клавир и учење клавира* (Ђурић 2003: 141–142). Клавирски приручник *Клавир и учење клавира*, први пут објављен 1901, представља значајно

---

¹⁹⁶Овакав методски поступак, како ће се касније и показати, преузели су и састављачи новијих клавирских, инструменталних уџбеника (прим. аут. П. И.).

инструктивно дело, по мишљењу Катунца, „први приручник ове врсте код нас” (2004: 60), које је настало по узору на западноевропске клавирске педагоге.

КЛАВИР И УЧЕЊЕ КЛАВИРА

Исидор Бајић је 1901. у Новом Саду објавио приручник *Клавир и свирање клавира*, са неким од основних предлога, савета, упутстава за свирање клавира. Мирјана Кокановић у стручном раду *О музици у часопису Босанска вила (1911)* спомиње да је приручник *Клавир и учење клавира* Исидора Бајића први пут објављен у штампарији браће М. Поповић у Новом Саду.¹⁹⁷ За разлику од свог претходника, Толингера, Бајић у свој клавирски приручник није уврстио музичке комаде и композиције за свирање, већ је изложио корисне техничке, методичке савете, предлоге, који би по његовом мишљењу могли бити корисни клавирским почетницима. Приручник садржи 71 страницу и шест поглавља. У првом поглављу, у форми предговора, Бајић се критички обраћа вишем друштвеном сталежу, који свирање клавира, по његовом мишљењу, доживљава као помодарство, ствар престижа. Он саветује дубље и исправније прихватање учења свирања клавира и музичке уметности уопште. У истом поглављу, Бајић истиче особине које би биле корисне код ученика клавира и његовог учитеља. Описани су методички поступци на првим часовима клавира, положај свирачког апарата код ученика, остваривање контакта прста и дирке (удар), употреба педала. У *Техничком делу свирања у гласовир* (Бајић 1906: 15), Бајић у шифрама представља *Вежбе за прсте, трила, брзину, палац* итд. *О скалама*, је посебан део које се бави скалама и акордима унутар њих. *Естетски део свирања у гласовир* (Бајић 1906: 24) садржи описивање главних стилова музике, приказивање композиција (динамичке, метричке, агогичке и остале елементе), фразирање, теорију и хармонију, адекватан избор клавирске литературе, поступак вежбања, истицање важности читања с листа, свирање у четири руке и свирање напамет. *Постанак гласовира* је поглавље у оквиру кога се Бајић бави историјатом настанка и развоја клавира. *Терминолошки речник* је поглавље посвећено одређивању и преводу најчешће заступљених музичких речи, израза и скраћених термина. *Какве вежбе, каквово комађе и којим редом треба свирати, подела за 11 година* (Бајић 1906: 59) последње је поглавље. Бајић наводи програм и избор композиција које ученик клавира треба да савлада у предвиђеном периоду. Техничке вежбе и комади су распоређени по годинама, помоћу дидактичког принципа, од најлакших ка сложенијим садржајима. На крају овог поглавља, Бајић ипак истиче да није могуће просвирати све наведене композиције за једанаест година, али оправдање проналази у разноврсности понуђене литературе – да

---

¹⁹⁷Приликом писања овог рада, анализирано је издање из 1906. године.

„учитељу пружимо што бољу музичку храну за ученика” (Бајић 1906: 70). Дат је опширан предлог наставног материјала који клавирски педагози могу да користе на основу њихове методичке процене.

У последњем поглављу *Завршна реч*, Бајић појашњава на које се узоре и основне методске поставке ослањао приликом састављања ове публикације. По његовим речима, идеје је проналазио у стручним методичким књигама из немачке литературе, „понајвише по књизи проф. Кована” (Бајић 1906: 71). У Бајићевом приручнику нема нотног текста, илустрација наведених наслова музичких дела. Приручник је конципиран као посебна врста подсетника и извора информација, које и учитељ и ученик могу да користе у оквирима своје клавирске наставе. И поред изостављених нотних примера, а уредно представљеног текстуалног дела и шифарника за скале са главним елементима, Бајић је приредио једно корисно штиво, инструктивни материјал у оквиру почетне наставе клавира, који би и у данашњим условима рада могао да има адекватну примену, посебно за ужу научну област Методика наставе клавира на основним академским студијама (на смеру Клавир).

УЏБЕНИК ДАНИЦЕ КРСТИЋ

Даница Крстић, аутор уџбеника *Школа за клавир*, рођена је у 1873. Бечу (девојачко презиме Штаурингер, Stauringer, родитељи Фердинанд и Ана), а умрла је у Београду 1966.¹⁹⁸ Након студија клавира у класи Јоакима Дахса (Joachim Dachs) и удаје за српског композитора Петра Крстића, Даница Крстић 1903. долази у Београд и започиње педагошку и уметничку делатност (*Muzička enciklopedija br. 2*, 1974: 355). Аутор је првог, инструктивног уџбеника за почетну клавирску наставу, по узору на тадашње актуелне германске уџбенике. Њен уџбеник *Школа за клавир* имао је три измењена и допуњена издања. Прво издање је објавила Музичка школа „Станковић” 1911. (едиција *Breitkopf und Härtel*). Друго издање је објавила Издавачка кућа *Напредак* у Београду 1920, а треће издање Издавачка кућа *Књижарница Геце Кона* у Београду 1930. У односу на прво издање, у наредна два уџбеника *Школа за клавир* садржи одређене измене и допуне. Реч је о композицијама, које се појављују и у каснијим издањима, са релативно поједностављеним садржајем. Такође, у првом издању постоје одређени примери који се касније не појављују. Текстуални садржај и уопштена структура уџбеника су у свим издањима у непромењеној форми. У овој анализи коришћено је последње, треће издање.

¹⁹⁸Подаци добијени на основу званичног документа – извода умрлих; Матична служба Београд, Стари град.

ШКОЛА ЗА КЛАВИР

Уџбеник *Школа за клавир*, како наводи Дробни (2008),¹⁹⁹ излази из штампе тек 1911, благодарећи ауторкином ставу како је „школа за клавир са објашњењима на српском језику веома потребна”. Наглашавајући да „ово дело није ништа ново до састав наставног материјала из клавирске литературе и из најбољих уџбеника”, ауторка је себи ставила у задатак да пружи „поуздано средство за успешно образовање почетника... придржавајући се принципа – корачати од лакшег ка тежем” и уважавајући нужност паралелизма теоријских и практичних поставки. Како сама наводи, после петнаестогодишњег искуства, овим уџбеником је имала намеру „не да пропише наставнику педантан програм већ да олакша наставу, и да помогне успешном развићу свирања код српске младежи” (Дробни 2008: 33), која је до тог момента у настави користила углавном страном уџбеничком литературом.

На нешто више од стотину страна (103), подељена у две целине (за прву и другу годину), *Школа за клавир* пружа упутства о држању тела, руку и прстију за клавиром, распознавању дирки, обележавању прстију, нотама, линијском систему и неким теоријским појмовима уз коришћење абecedног именовања тонова. После уводног *Вежбања у читању нота* (налик савременим вежбама за равномерно читање које су заступљене и у осталим деловима књиге) – где ауторка сугерише да „ученик сам одреди којом ће се дирком која нота свирати...” – приступа се свирању једноставних примера на основним тоновима (*in C*) у обиму квинте, симултаним извођењем обема рукама, то јест, удвајањем мелодијске линије. Између ових вежби уврштене су мелодије *За четири руке* „јер техника и ритмика морају ићи упоредо једно с другим, и није само моје, већ сваког педагога убеђење, да је свирање у четири руке поуздано средство противу свирања без такта” (Крстић 1911: 3). Како ауторка не исказује потребу за певањем заступљених мелодија, нити се певање помиње иједном речју, а имајући у виду искључиво абecedни начин именовања тонова и теоријска објашњења која претходе свирању, јасно је да се приликом састављања ове књиге ослањала на германске узорне (Дробни 2008: 34). Заступљеност немачке и аустријске пијанистичке школе у српским музичко-образовним институцијама је била велика због значајног броја страних и домаћих клавирских педагога који су своја знања стицали на германским темељима.

На основу сагледане структуре уџбеника *Школа за клавир* Данице Крстић, стиче се утисак јасне методичке намере, што представља битан предуслов у његовом позитивном вредновању. Анализом дидактичко-

---

¹⁹⁹Ивана Дробни, музички педагог и научник-истраживач, детаљно је проучавала методичке основе вокално-инструменталне наставе у Србији, а између осталог и дидактичко-методичку вредност уџбеника *Школа за клавир*.

методичког апарата на основу постављених задатака и циљева у оквиру сваког нотног примера, општи закључак указује на чињеницу да је у уџбенику *Школа за клавир* посебан акценат стављен на развој моторичких способности ученика. Извођење предвежби, етида и скала, у значајној мери одговарају циљевима актуелног наставног плана и програма за клавирске полазнике у средњој музичкој школи (Илић 2018: 452). Узимајући у виду време, политичка и социјална превирања у Србији са почетка двадесетог века, неприпремљене, а тиме и неодговарајуће основе за спровођење адекватног музичког образовања, нотнотекстуални садржај *Школе за клавир* на основу анализе дидактичко-методичког апарата, у инструктивном, методичком смислу може бити окарактерисан као прецизан и одређен. Стиче се утисак да су упутства и савети Данице Крстић, из угла савремене терминологије, веома разумљиви, нотни примери јасно конципирани, а поглавља и тематске целине равномерно распоређени. На свим сагледаним методичко-дидактичким елементима, који су уочени у уџбенику *Школа за клавир*, може се формирати и критички осврт који се односи на изостављање назива дела и имена композитора. Али, мора бити развијена свест да је овај уџбеник настао пре 104 године и да је само та чињеница довољна да се садржају и његовом састављачу, Даници Крстић, приступи с великим поштовањем.

ЗАКЉУЧАК

Како је период настајања клавирске инструктивне литературе на српском говорном подручју²⁰⁰ пратио развој комплетног музичког описмењавања, истицали су се поједини музички педагози са краја 19. и почетком 20. века, који су значајно допринели развоју клавирске наставе. Као аутори дидактичко-методичких збирки и студија појављују се Роберт Толингер, Исидор Бајић и Даница Крстић. Сагледавањем њиховог дидактичко-методичког стваралаштва, указује се на услове који су претходили формирању савремене методике наставе клавира у Србији. Нажалост, инструктивна литература поменутих аутора данас је потпуно потиснута из практичне, наставне употребе. Такође, овим уџбеницима није посвећена довољна пажња, посматрано са аспекта развијања и одржавања националне свести, уметничке и педагошке заоставштине једног народа. Савремени наставни планови и програми за почетну наставу клавира, методе Толингера, Бајића и Крстићеве не представљају као могућа наставна решења, алтеровану, тј. паралелну наставну литературу. Прихватањем чињенице да се ради о инструктивним публикацијама које су настале пре више од једног века и анализирањем њихове неоспорне дидактичко-методичке вредности, доноси се закључак да би ова стручна литература ипак могла да нађе одређену примену у

²⁰⁰Са краја 19. и почетком 20. века, то је била територија Србије и поједини делови Аустроугарске.

савременој настави клавира. Многи истраживачи из области педагогије, а посебно музичке наставе, слажу се да је за одвијање успешне наставе неопходно да се допринесе очувању традиције и поштовању вредности које су се одржале након вишедеценијског периода. Из тог разлога, проучавање, анализирање инструктивних публикација за почетну наставу клавира, које су објавили Толингер, Бајић и Крстићева, може довести и до покушаја актуелизације њихових специфичних дидактичко-методичких упутстава. Из представљених садржаја ових публикација може се закључити да постоје одређени методички поступци који би били применљиви и у савременој клавирској настави. Програмски садржаји, сликовити наслови, живописне сцене из дечјег живота у Толингеровим уџбеницима *Слике и прилике из дечијег живота* и *Младост радост*; јасно конципирани клавирски програми, распоређени по годинама свирања клавира, педагошки савети за наставнике, ученике и родитеље у Бајићевом уџбенику *Клавир и учење клавира*, као и успостављени паралелизам теоријских и практичних задатака у уџбенику *Школа за клавир* Данице Крстић, само су неки елементи који завређују пажњу и у савременим наставним условима. Пажљивим одабиром релевантних елемената из представљених методичких публикација успоставља се исправан однос према настави музичке културе. Поред тога, ствара се битан предуслов да ова вредна педагошка дела опстану и као студиозна, драгоценна сведочанства о нивоу клавирске и музичке педагогије у Србији на почетку прошлог века.

ЛИТЕРАТУРА

- Бајић, Исидор. *Клавир и учење клавира*. Нови Сад: Штампарија браће М. Поповић, 1906.
- Дробни, Ивана. *Методичке основе вокално-инструменталне наставе*. Београд: Завод за уџбенике, 2008.
- Ђурић, Оливера. *Водич кроз историју музике*. Београд: Оливера Ђурић, 2003.
- Илић, Петар. Могућност реализације циљева савременог наставног програма за клавирске полазнике средње музичке школе помоћу уџбеника Данице Крстић „Школа за клавир”. Тематски зборник међународног значаја *Традиционално и савремено у уметности и образовању*, Косовска Митровица: Факултет уметности, 2018, 441–453.
- Јеремић-Молнар, Драгана. *Српска клавирска музика у доба романзизма (1841–1914)*. Нови Сад: Матица Српска, 2006.
- Katunac, Dragoljub. *Klavirska muzika Miloja Milojevića*. Beograd: Clio, 2004.
- Крстић, Даница. *Школа за клавир*. Београд: Књижарница Геце Кона, 1930.
- Mirjana, Kokanović. *O muzici u časopisu „Bosanska vila” (1911)*. <http://www.riznicasrpska.net/muzika/index.php?topic=671.0> , прегледано дана 11. 6. 2017.

Миловановић, Бошко. *Драмски метод у развоју говора деце предшколског узраста*. Зборник радова учитељског факултета, Лепосавић: Учитељски факултет, 187–199, 2019.

Muzička enciklopedija br. 2, Gr-Op, Zagreb, „Jugoslavenski leksikografski zavod, 1974.

Наставни план и програм основног музичког образовања, „Службени гласник РС”, број 72/09, 61, назив сајта: https://www.msdsjenko.edu.rs/download/plan_oms2010.pdf, прегледано дана 11. 6. 2020.

Поповић Младеновић, Тијана. *Klavirska muzika Roberta Tolingera*, назив сајта https://www.rastko.rs/muzika/tpopovic_tolinger.html прегледано дана 18. 12. 2016.

Толингер, Роберт. *Младост радост*. Панчево: Наклада књижаре браће Јовановић, 1886.

REVIEW OF THE FIRST INSTRUCTIVE PUBLICATIONS IN THE SERBIAN LANGUAGE INTENDED FOR INITIAL PIANO TEACHING

Abstract: *This paper discusses the didactic-methodological content of the first instructional publications in the Serbian language, which were intended for the initial teaching of piano. The publications in question are: a collection of piano compositions by Robert Tolinger Pictures and Opportunities from Children's Life and Youth Joy (1886), a manual by Isidor Bajić Piano and Piano Learning (1903) and a textbook by Danica Krstić Piano School (1911). The mentioned publications are not on the list of the current Curriculum for initial piano lessons. They are not even mentioned as proposed literature for the subject Methodology of piano teaching, which is attended by students of basic academic studies in the field - piano. The aim of this paper is to emphasize the value of the mentioned teaching literature which belongs to the historical and pedagogical heritage of the Serbian people. In addition, the intention is to determine the specific didactic-methodological elements in these publications, which could be applicable in modern music and educational trends.*

Key words: *instructional publications, didactic-methodological values, piano teaching methodology.*